

Кісельова А.В.

Особливості конформної поведінки у юнацькому віці

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблеми виявлення конформної поведінки у юнацькому віці. Автором окреслено зміст поняття конформізму і конформності, означено особливості виявлення конформізму у соціальній групі. Уточнено ознаки конформного типу особистості. Показано зв'язок конформності особистості із самооцінкою людини.

Визначено та досліджено соціально-психологічні особливості юнаків. Доведено, що конформізм є прогресивним і закономірним явищем періоду дорослішання. Проведено емпіричне дослідження особливостей конформної поведінки та самооцінки у юнацькому віці. За результатами кореляційного аналізу виявлено наявність оберненої залежності між показниками конформної поведінки юнаків та рівнем їх самооцінки

Ключові слова: конформізм, конформна поведінка, соціальна поведінка, самооцінка, юнацький вік.

Киселева А.В. Особенности конформного поведения в юношеском возрасте.

Аннотация. Статья посвящена анализу проблемы выявления конформного поведения в юношеском возрасте. Автором обозначено содержание понятия конформизма и конформности, отмечено особенности выявления конформизма в социальной группе. Уточнены признаки конформного типа личности. Показана связь конформности личности с самооценкой человека.

Определены и исследованы социально-психологические особенности юношей. Доказано, что конформизм является прогрессивным и закономерным явлением периода взросления. Проведено эмпирическое исследование особенностей конформного поведения и самооценки в юношеском возрасте. По результатам корреляционного анализа выявлено наличие обратной зависимости между показателями конформного поведения юношей и уровнем их самооценки.

Ключевые слова: конформизм, конформное поведение, социальное поведение, самооценка, юношеский возраст.

Kiselyova A.V. Features of conformal behavior in adolescence

Summary. The article is devoted to the problem of identification conformal behavior in youth. The author outlines the content of the concept of conformism and conformality, features of the identification of conformism in the social group. Specifications of the conformal type of personality are

specified. The connection of the conformality of the personality with the self-estimation of a person is shown.

Socio-psychological personality peculiarities of the youth have been defined and investigated. It is proved that conformism is a progressive and natural phenomenon of the period of maturation. The empirical study based on the peculiarities of conformal behavior and self-esteem at the age of youth has been run. According to the results of correlation analysis, the existence of an inverse relationship between the indicators of conformal behavior of boys and the level of their self-esteem.

Key words: conformism, conformal behavior, social behavior, self-esteem, the period of youth.

Постановка проблеми. Сьогодні можна назвати епохою ЗМІ, реклами та політтехнологій. На сьогодні спостерігається тенденція до посилення інтересу до соціально-психологічних механізмів, які керують процесами, що відбуваються в суспільстві в цілому і в малій групі зокрема. До таких механізмів належить і феномен конформізму. Більшість з нас постійно піддається атаці соціального впливу – спробам інших людей змінити наші установки, переконання, сприйняття або поведінку. Особливо актуальною проблема конформної поведінки постає у період дорослішання.

Старший шкільний вік належить до числа перехідних і критичних періодів онтогенезу. Цей особливий статус віку пов'язаний зі зміною соціальної ситуації розвитку юнаків – їх прагненням інтегруватися у світі дорослих, орієнтацією поведінки на норми і цінності цього світу. Тож психологічні аспекти конформізму є одним із контекстів особистісного становлення юнаків і потребують уваги наукової спільноти.

Аналіз досліджень. Проблема конформної поведінки широко обговорюється на сторінках психологічної літератури. Г.М.Андреева визначає, що конформність констатується там і тоді, де і коли фіксується наявність конфлікту між думкою індивіда й думкою групи, що спричиняє вирішення конфлікту на користь групи [1, с.161]. На думку М. Р. Битянової, особливо гостро стоїть проблема прийняття системи групових норм для нового члена групи, котрий адаптується в незвичній для нього системі відносин [2, с. 6–7]. Сприятливим підґрунтям для виникнення конформної поведінки є неузгодженість між загальним уявленням людини про те, якою вона повинна бути (ідеальний образ), та її реальною самооцінкою [5, с. 446], що особливо важливим є протягом дорослішання [6; 7]. Перехідний вік, на думку Л.М.Вольнової, – час конформізму, коли один залежить від всіх, і часом готовий беззаперечно виконати те, на що його підштовхує група. До думки групи і її лідера юнаки ставляться некритично. Це явище обумовлене частково характерними ознаками

пубертатного періоду: залежністю від оточення, страхом виявитися ззовні співтовариства однолітків, бути не прийнятим ними, підпорядкованість вимогам і очікуванням групи [3].

Конформізм у підлітково-юнацькому віці багато в чому є явищем прогресивним і закономірним з точки зору вікових завдань розвитку [4, с. 46]. Конформна поведінка юнака будується на таких важливих компонентах поведінки як орієнтація на іншого, врахування думки групи, копіювання і присвоєння зразків поведінки, емоційне єднання з групою, усвідомлення приналежності, відмова від власних устремлінь на користь групи.

Загалом, проблема формування конструктивних схем поведінки особистості протягом підлітково-юнацького віку постійно знаходиться у полі уваги науковців. Разом з тим, не зважаючи на достатню кількість наукових напрацювань в даному напрямку, проблема конформності юнаків не залишає своєї актуальності і потребує більш детального та системного аналізу.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та емпірично означити особливості конформної поведінки юнаків, котрі навчаються у закладах середньої та вищої освіти.

Дослідження проводилося на базі Криворізького обласного ліцею-інтернату для сільської молоді та Криворізького державного педагогічного університету. Вибірку склали учні 10 класів у кількості 28 осіб (віком 15–16 років) та студенти природничого факультету у кількості 28 осіб (віком 19–20 років). Основним методом було обрано метод тестування.

Виклад основного матеріалу. Здійснивши теоретико-методологічний аналіз існуючих підходів щодо дослідження конформізму та конформності у зарубіжній та вітчизняній психології, ми дійшли висновку, що конформізм у юнацькому віці – це некритичне прийняття індивідом існуючого порядку речей, пристосування до нього, відмова від вироблення власної позиції, пасивне слідування переважному способу думок і типом поведінки, загально-соціальним або груповим стандартам і стереотипам.

Конформна поведінка – один з аспектів взаємин індивіда і групи, система дій людини, що проявляється у її податливості реальному чи уявному тиску групи, у зміні установок і вчинків відповідно до позиції спільноти, до якої вона причетна. Конформна поведінка виникає тільки у разі конфлікту (реального чи уявного) між індивідом та групою.

Конформність (як особистісна властивість) – механізм узгодження думок і поведінки індивіда з думкою і поведінкою групи або її більшості, умова і прояв соціалізації особистості. Згідно представлених у науковій літературі емпіричних даних рівень конформності у юнацькому віці

визначається комплексом причин: стать, вік, національність, інтелект, тривожність, сугестивність. До ознак конформного типу особистості можна віднести постійну готовність підкорятися голосу більшості, шаблонність, банальність, схильність до консерватизму, постійну й надмірну некритичність до свого безпосереднього звичного оточення, недовіру і насторожене ставлення до незнайомих. Показниками конформності особистості юнаків також є залежність, екстернальність, тривожність.

Саме на уточнення показників персонологічного профілю юнацтва у контексті виявлення конформності ми й спрямували своє дослідження; нами було здійснено безпосереднє психодіагностичне вимірювання соціально-психологічних особливостей особистості юнаків: рівня самооцінки та схильності до конформної поведінки. В якості інструментарію були використані методики «Тест-опитувальник оцінки соціально-комунікативної компетентності (СКК)» та «Інтегральна самооцінка особистості»

Узагальнені результати вимірювання рівня виявлення респондентами конформної поведінки за шкалою «Надмірне прагнення до конформності» («Тест-опитувальник оцінки соціально-комунікативної компетентності (СКК)») наведені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Тенденції виявлення прагнення до конформності юнаків

Кількість юнаків (у %)	Учні ліцею	Студенти
Рівень конформності		
Високий рівень	3% (1 особа)	11% (3 особи)
Помірно-високий рівень(середньо-високий)	11% (3 особи)	-
Середній рівень	39% (11 осіб)	57% (16 осіб)
Середньо-низький рівень	29% (8 осіб)	14% (4 особи)
Низький рівень	18% (5 осіб)	18% (5 осіб)

Аналіз отриманих даних дозволяє говорити про домінування у особистісному профілі юнаків середнього рівня конформності (39% школярів та 57 % студентів виявили саме такий рівень даної ознаки). Достатня кількість респондентів обох груп виявили також профільність низького рівня: середньо-низький рівень (29% школярів та 14% студентів) та низький рівень (по 18%). Означене може свідчити про формування у юнаків індивідуальної суб'єктності, відмову від групоцентризму у світосприйманні, що знижує конформізм поведінки.

Високий рівень конформності засвідчили відповіді лише 3% школярів та 11% студентів.

Задля уточнення особливостей особистісного профілю юнаків нами було виконане дослідження самооцінки респондентів (результати наведені у табл.2).

Таблиця 2

Результати дослідження інтегральної самооцінки особистості

Рівень самооцінки	Кількість юнаків (у %)	Учні ліцею	Студенти
Адекватний рівень		57% (16 осіб)	71% (20 осіб)
Тенденція до заниження		32% (9 осіб)	18% (5 осіб)
Тенденція до завищення		11% (3 особи)	11% (3 особи)

Аналіз результатів засвідчив переважання у юнаків обох груп адекватного рівня самооцінювання (57% школярів та 71% студентів). Разом з тим, у респондентів раннього юнацького віку (учнів ліцею) достатньо високою є тенденція до заниження самооцінки (32% проти 18% серед студентів), що дозволяє говорити про засвоєння більш впевнених схем поведінки у процесі дорослішання.

Кореляційний аналіз із застосуванням коефіцієнта рангової кореляції r_s Спірмена виявив наявність оберненої залежності між показниками конформної поведінки юнаків та рівнем їх самооцінки. Коефіцієнт кореляції складає від -0,52 до -0,81 за відповідними шкалами методик. Це свідчить про те, що чим частіше юнак потрапляє в ситуації, що актуалізують його негативні уявлення про себе (чим нижче самооцінювання), тим більше він схильний до конформної поведінки. Обвернена кореляційна залежність існує також між конформною поведінкою юнака та його внутрішньогруповим статусом. Проведення емпіричного дослідження показало, що до конформної поведінки схильні юнаки із низьким статусом в групі і заниженою самооцінкою. Юнаки, що мають позицію лідера і адекватну самооцінку, не схильні до проявів конформної поведінки.

Висновки. Результати емпіричного дослідження дозволяють констатувати наявність взаємозв'язку між конформною поведінкою юнака та його самооцінкою і внутрішньогруповим (соціометричним) статусом. Чим більш юнак не впевнений у собі, має нав'язливі страхи, побоювання, залежний від інших, від чужої думки, тим більше його прагнення до конформної поведінки.

Список використаної літератури

1. Андреева Г. М. Социальная психология: учебник для высших учебных заведений. Москва: Аспект Пресс, 2004. 365 с.
2. Битянова М. Р. Организация психологической работы в школе. Москва: Совершенство, 1997. 298 с.
3. Вольнова Л. М. Вплив схильності до конформізму на соціалізацію підлітків: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. С. 50–59.
4. Генри Дж. Культура против человека. – Нью-Йорк, 1965.
5. Котлова Л. О. Психологічні особливості конфліктних форм поведінки студентів та їх особистісного статусу: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. С. 444 – 450.
6. Токарева Н. М. Особливості самокатегоризації особистості юнаків у контексті становлення особистісної та соціальної ідентичності. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Вип.9. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 641–650.
7. Токарева Н. Интегративный подход к пониманию совладающего поведения учащихся подростково–юношеского возраста. *Право. Экономика. Психология. Научно-практический журнал*. 2018. № 2 (10). С. 49–56